

Konbiķzioa eta erresponsabilidatea

Baiņa zertako sartzen naiz itsas hondar gabe hunetan?

Axular

Les utopies apparaissent comme bien plus réalisables qu'on ne le croyait autrefois. Et nous nous trouvons actuellement devant une question bien autrement angoissante: Comment éviter leur réalisation définitive? ...Les utopies sont réalisables. La vie marche vers les utopies. Et peut être un siècle nouveau commence-t-il un siècle où les intellectuelles et la classe cultivée rêveront aux moyens d'éviter les utopies et de retourner à une société non utopique, moins «parfaite» et plus libre.

Nicolas Berdiaev

Ez naiz luzera haundiko barku jabe, oraingo huntan pasa nahi dudan itsasoan sartzeko. Bainan nun inorantzia baino bela hobeagorik abiada bizian dibagatzeko? Hau da ezjakintasunaren aurpegi ona: ausardia... Nijoadin ba, itsas hondar gabe hunen barrena, jakindudien txikoteak utzirik eta intuizioa abiada guzian jartzen dutala.

Bigarren galdera egin baino lehen egoki eta bidezko da lehena egitea. Horregatik iruditzen zait benetan interesgarria Rikardo Arregi egiten ari den lana. JAKIN'en 25'gn. alearen 13'gn. horrian, ezker-tiarren eta eskuindarren bereizkuntza egitean gizonaren konzeptio diferenteetan eta moldeen influentzian gehio edo gutxiago sinistean mugatzen ditu.

Nire iritiz etzaio arrazoirik falta; bainan gaur beste galdera bat ezarri nahi nioke aurretik. Moralez besteetaz arduratzera eta politikaz, ekonomiaz arduratzera behartuak gaudela diote. Hau ez dut diskuti-

tuko. Zein moraleri jarraituz bainan? Moral batek esijitzen digu adibidez politikan sartzea, moral batek bultzatzen gaitu. Zein moralek ordea? Zein moral jarraitzen du gizonak politika bidea aukeratzean?

Abstrakzioak eginen ditut. Har ditzadan bi moral mota, Max Weber'en estilora: Konbikzioarena eta erresponsabilidadearena.

Konbikzioaren morala jarraitzen duena, beren idearen alde burrukatzen dena izanen litzake, bere burrukaren efeto lateraleri begiratu gabe. Bestalde, konbikzioa duen politikoarentzat, moral horri jarraitzen dionarentzat, amets politikoa lortzea baino inportantzia gehiago du bere konzienziarekin bekatuan bizi ez izateak.

Bestela da erresponsabilidadearen morala jarraitzen duanaren kasua. Hemen ondorenak dire nagusi eta lanak alperrikakoak, objektiboak ez badire betetzen.

Agian «abstrakzio gehiegi» esanen didazute edo ta Leo Strauss'ek esango lukean bezala, ez dagoela gizon moralduen konbikzioari bakarrik jarraituko dionik. Egia, ez du inork bere eginkizunen ondorioetatik desinteresatzeko eskubiderik. Bestalde, konsekuenziak osatzen dute, kontradizitu gabe, eginkizunaren zera. Hitz batean: konbikzioengatik burrukatzen gera eta ondoren batzuek lortzeagatik.

Raymond Aron'ek arrazoï hauek sinpleak direla dio, eta bi moral horietaz hitzegitean ez dela nahi esan —ez Max Weber-ek beintzat— erresponsabilidadedunak ez duela konbikziorik ezta konbikzioari jarraitzen dionak erresponsabilidadearen sentidurik ere, baizik eta-gorago esan dutan bezala, azken analisis batean, bi joerak kontradizitu ditezkeala eta batek nahiago duela konbikzioen afirmazioa, esitua baino eta besteak konbikzioak sakrifikatzen dituela esituaren beharrera; bai bata eta bai bestea moralak izanik konzepzio bakoitzaren barnean.

Horra hor ba nire lehen galdera: Lana egitera behartua bagaude —hori izanen litzake lehendabizikoa, bainan gaurko utzi egiten dut— zein moralaren barnean sartzen gera? Zein moral jarraitzen dute ezkertiarrek eta zein eskuindarrek?

Ezkertiarrek errealitate berri bat erakarri nahi digute. Ezkertiarra ameslari da. Erreboluzionarioa askotan erromantiku bat. Hitz batean esateko, ezkertiarrek konbikzioari jarraitzen diote, erresponsabilidadede gehio edo gutxiagorekin, bainan konbikzio moralaren jarraitzalle bezala klasifikatu ditezke.

«Bihar eguneko dirurik gabeko gizarteak» utopi izan ala ez izan, bizitza asko utzi ditu bidearen bazterrean eta «biharko egun» horre-

gatik eta lortzeko itxaropen haundirik gabe, uzteltzen dire zenbait gizon kartzela barnetan, eginkizuna betetzeak ematen duen pake lilurakin.

Gure hartean ez da zaila ezkertiar bateri «ez diagu lortuko bainan gurea eginkizuna betetzea duk» entzutea.

«Bihar eguneko dirurik gabeko gizartea», «Gizona gizonagatik» predikatzen duen doktrina utopikoak izanik ere, iruditaz dituen regimena errealitate egin da eta egiten ari da azken urte hauetan; askatasuna konbikzioz zutenak diktaduraren erresponsable egiten ari dire. Zergatik eta nolaz? Aurrerago saia nadin galdera haueri erantzuten.

Gizon bakoitza ez dago barrendik ona biurtzerik. Hori diote eskuindarrek eta berez dela, den bezalakoa. Eskuindarrek ekintzak nahi dituzte. Gizonak, bere irabazieri begira ez bada ez du kolperik joko. Enpresa da beren agiria, konsekuenzi guziekin. Gizona neria nire eta zurea ere nire esateko jaio da, samurtuz, nirea nire eta zurea erresetatzera behartu liteke, inozokeria beraz nirea gure esatera eraman ditekanean uzte izatea. Egia da kapitalista, pivota, aritzen dela sarritan bere dotrina «nirea zure» dela esplikatu nahian; Nik zugandik nire egindakoaren apurra emanen dizut esan beharrean etab.

Eskuindarrek, ezkertiarren konbikzioak utopikotaz artzen ditu, norbaitzuek gustokoak izango baditu ere eta gizonaren askatasuna mugatuz, egitazko ondasuna datorrela pentsazen dute. Ondorenak balio dute, erresponsabilidadea da eskuindarren morala.

Itsusia edo polita izan, berdin da, egurrak mugitzen du gizona... eta horra hor faszismoa.

Ez da ez egokia kapitalismoa, bainan besterik ezinean txukundu dezagun, kooperatibak eta langille koloniak eginaz eta horra hor reformismoa... Eta horla aterako genituzke abanikoa osazen duten beste mota guziak.

Askatasunaren predikatzaillak diktadore biurtzen direla esan dut. Proletarioen diktadura geroago burokraziaren diktadura. Nola?

Marx'ek zionez kapitalismoa reformaren seme da. Weber'ek protestanteak eta behoien artetik kalvinistak ekarri zutela zion. Nire iritziz ez da erlijioa berez inportantzia duena, baizik eta pasatzeak, aldatetak. Katolikotasunetik protestantismora aldatzeak ekarri zuen kapitalismoa Ingalaterra'n. Shock batek.

Kasu huntan berdin esan ditekete. Esplika nadin.

Nire iritziz politiku batek poterean dagoanean, ezin eraman du konbikzioaren politika —Jean Paul Sartre'k pagatu zuen «Les mains sales» teatruan eta «L'engranage» zinema gioian hori esatia— bestalde Reboluzioren lanik gaitzena bein eginik geldiaraztea da edo nahiago baduzute, armada utzi eta besteak aurrera eramatea: industrialia, kulturala, nekazaritzari dagokiona... Bata bota ondoren bestea jasotzea, «Campesinos, os aplasta la caña» esan ondoren, komiteak presentatzen dituzten prolemak soluzionatzea.

Cuban esate baterako, «Che» Guevara'k ezin izan zuen «shock» hori sofritu, Fidel Castro sofritzen ari da, erresponsabilizatzen eta erresponsabilizatzeko horren ondorioak cubatarrak sofritu beharko dituzte noski...

Ezkertiar ameslariak, ametsa, zati batean beintzat, errealtate egirik ikusten du, bera da erresponsable, eutsi egin behar dio. Eusteko, orain errealtate aurrean, bere konbikzioengandik oso urrunduta dauden medioak enplegatu beharko ditu, egitazko politiku bihurtu da, konbikzioaren eta erresponsabilizazioaren artean aurkituko da, shock hori ez da asko itxoinaraziko. Hunek erakarriko ditu erakartzekoak.

Lehen esan dut azken analisis batean, bi moralak ondo bereizten direla. Gehienetan batak edo besteak tinkatzen du gehien eta beste batzuetan berriz konfunditzen.

Cubari begira adibidez, jende asko sentitu da ezkertiar. Eskuindar askok «Herri horietan ez dago beste egiterik» diote. Rikardo Arregik dion bezala sozialismoa modan dago, baina inperialismoari begira, reboluzio industrialia pasa ez duten herriari begira. Bi moralak batu egiten dire eta sozialismoa eskuindarrek ere onartzen dute, eboluzioz kapitalismoa jarri ezin ditekenez lekutan.

Dena dela atzo utopi zirenak gaur alderantziz errealtate dire eta gero eta gutxiago sinesten da alde onez jartzeko posibilitatean.

Horregatik jenerazio berria, bere ametsak zapaldua arkitzen da eta horla batzuek ain ideiala izango ez den, baina askatasun gehiagoko sistema batean ari dire pentsatzen. Besteak, zoritxarreko ametsa behar duenak bizi ahal izateko, besteok amets berri bat asma beharko dugu, errealtatearengandik urrun bizi ahal izateko... Baina hori, hori ez da soluzioa.